

1 BBPP

Integració de la sexualitat en quotidianitat per CRAE en DSiR

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

BP L'educació sexual és un treball quotidià.

Centre	CRAE Joan Torras Adolescents nois de 12 a 18 anys		
Punt de partida	Els adolescents verbalitzen vivències personals en la vida quotidiana, la temàtica que surt més és la de la sexualitat, generant preguntes, dubtes,... en espais informals i és important que l'educadora, en la mesura del possible doni resposta per tal que l'adolescent pugui troba la informació dels seus dubtes, preguntes.		
Qui l'ha impulsat	Adolescents, equip educatiu i directiu.	Qui ha participat	Equip educatiu i directiu.
Objectius	• Desmitificar falses creences i mites. • Donar als adolescents la informació verídica sobre la sexo-afectivitat. • Ensenyar els diferents recursos especialitzats sobre la sexo-afectivitat • Donar quotidianitat a parlar sobre la sexo-afectivitat. • Acompanyar als i les adolescents en el desconeixement d'aquest àmbit.		
Quins DSiR garanteix :	Dret a la igualtat. Dret a la participació. Dret a la vida, la llibertat, la seguretat i la integritat corporal. Dret a la llibertat de pensament, opinió i expressió. Dret a la informació i educació. Dret a l'autonomia i al reconeixement davant la llei.		

Persones destinatàries	Adolescents de 12 a 17 anys
Descripció de la bona pràctica	
Sovint en el dia a dia, i de forma informal, apareix la temàtica de la sexualitat des de diferents perspectives, ja sigui expressant alguna vivència que han tingut, o bé comentant mites i creences que escolten al seu voltant sobre la sexualitat en general. En aquests moments l'educadora s'encarrega -de manera informal- de parlar sobre el mateix tema que ha sortit amb una vessant pedagògica i aportant informacions fiables a la discussió. Majoritàriament aquests moments informals es creen a l'hora del menjar. En els àpats hi ha dos grups diferenciats, el de joves que el formen els adolescents del centre segons l'edat establerta que marca està en l'adolescència, i l'altre el que se li diu el grup d'autònoms que són els adolescents que mostren més autonomia en les tasques diàries marcades pel centre. Tan a l'hora del dinar com del sopar són moments de tranquil·litat on verbalitzen moltes coses personals. Els dos grups mengen en espais diferenciats i amb presència educativa cosa que facilita abordar els temes que sorgeixen i que són compartits per la resta del grup per les semblances que manifesten tenir en relació a la sexualitat. La bona pràctica, des del punt de vista pedagògic, és l'acompanyament i l'orientació davant de les creences i mites que puguin tenir els adolescents sobre aspectes relacionats amb la sexualitat, les seves pròpies i en general. L'educadora participa en la conversa oferint un punt de vista objectiu i professional. Mira de transmetre informació des d'un acompanyament que facilita l'assimilació de conceptes però sense envair ni jutjar la situació que l'adolescent ha exposat.	

L'equip no ha de tenir totes les respostes sobre la sexo-afectivitat i es per això que en diferents moments es considera molt necessari derivar als i les adolescents als recursos adients, on trobaran informació especialitzada. Es tracta doncs, que els adolescents puguin tenir l'espai de confiança i comparteixin, si ho desitgin, aquestes situacions, dubtes o neguits amb l'equip educatiu.

Dificultats i oportunitats en el seu desenvolupament.

Es pot donar que l'educadora no tingui tots els coneixement davant els dubtes o els plantejaments que fan en les converses. En aquest sentit és clau disposar d'un llistat de recursos externs per poder oferir als adolescents i de consulta per l'equip.

Valoració i seguiment

- Del centre: A les reunions d'equip s'exposen els dubtes i desinformació que tenen els adolescents al voltant de la seva sexualitat, també s'explica el que es rellevant per un correcte treball educatiu diari dels i les adolescents. Si hi ha alguna qüestió més íntima, que el propi adolescent demana que no s'expliqui, sempre s'ha de transmetre a direcció. I si es valora que el fet no repercuteix negativament en el desconeixement per part de la resta d'educadores, no es compateix.
- De les persones destinatàries: La sexo-afectivitat és un àmbit que està present en els adolescents i joves, i molts dels adolescents que viuen al CRAE no tenen cap referent fora del centre i això fa encara més important treballar aquest àmbit de la quotidianitat .
En moments puntuals els adolescents han agraït que se'ls hi faciliti els recursos on anar per informar-se millor.

Recomanacions per a la seva aplicació a d'altres centres

- L'equip és important que estigui informat sobre sexualitat i formar-se.
- És important conèixer els recursos existents per derivar als i les adolescents que necessitin contactar amb una persona professional sobre el tema que sigui oportú i observar quan necessita el suport extern.
- Si l'educadora no sap la resposta al dubte i/o pregunta de l'adolescent, ha de ser capaç de reconèixer que potser no té tota la informació i que per tant no pot aprofundir més en el tema.
- Un bon clima de seguretat i no enjudiciament davant les situacions que vulguin explicar, ajuda a crear un clima de naturalitat a l'hora de parlar sobre la sexualitat.
- Conèixer i tenir molt clar la història de vida de la persona facilita observar les necessitats i dificultats emocionals que pot sentir .

BP La figura del/la referent de sexualitat en el centre

Centre	CRAE La Serra Adolescents mixte de 12 a 18 anys.		
Punt de partida	Els i les adolescents mostren tenir poca informació sobre el propi cos, mites, ITS o com prevenir, relacions de parella tòxiques, masclismes,...		
Qui l'ha impulsat	Equip educatiu.	Qui l'ha impulsat	Equip educatiu.
Objectius	• Disposar d'un/a referent adult per a que els i les adolescents és puguin expressar lliurement. • Proporcionar informació necessària segons el seu moment vital. • Acompanyar en el creixement saludable de la seva sexualitat. • Donar resposta a les inquietuds personals i dubtes. • Contribuir a l'apoderament dels i les adolescents.		
Quins DSiR garanteix :	Dret a la llibertat de pensament, opinió i expressió Dret a la informació i educació sexual Dret a la intimitat i confidencialitat		

Persones destinatàries	Adolescents de 12 a 18 anys
Descripció de la bona pràctica	
La figura de referent o referents dins de l'equip facilita integrar la sexualitat des d'una perspectiva de prevenció i de salut. No totes les persones de l'equip educatiu se sent còmode per tractar aquesta temàtica i és per això que una persona s'ofereix de formar voluntària per esdevenir referent. Acostuma a ser amb qui els i les adolescents mostren més confiança i vincle. Si coincideix que és la persona que treballa al torn de tarda, això facilita donar resposta en el dia a dia. L'educador/a referent comunica a les reunions d'equip el que s'ha fet i el que es farà, a nivell organitzatiu i temàtica. No explica les intimitats que comparteixen els i les adolescents ja que es respecta el dret a l'intimitat i la confidencialitat. En casos greus es parla amb el tutor/a pertinent a fi de poder coordinar el treballar. En aquestes situacions l'adolescent sempre en serà coneixedor/a i se li explica els motius de la decisió de compartir la informació. També es coordina amb serveis externs (CAP, Tarda jove, CJAS,...) per poder donar solució en casos concrets. Malgrat sigui una o varies les persones referents, tot l'equip educatiu participa, dona suport i recolza en la tasca perquè és feina diària de totes les persones que conformen l'equip. La persona referent s'encarrega d'organitzar tallers, impartits per l'equip educatiu del CRAE i/o per professionals externs. Els temes a treballar són triats per l'educador/a però tindran en compte les propostes, inquietuds,.. que solen sorgir de forma espontània o mitjançant converses dels i les adolescents. L'assistència, generalment és voluntària, a excepció dels temes que s'ha marcat com obligatoris en l'assistència, violència de gènere, anticonceptius i ITS, ja que el centre considera que són importants per una educació sexual sana. Els dies estan pactats i establerts al calendari anual per poder coordinar serveis i dinàmiques amb més planificació. Però en qualsevol moment poden dirigir-se a l'educador/a, escriure al blog, i exposar qualsevol dubte. Abans del taller es realitza un qüestionari (anònim) per saber quina informació tenen, que saben i que no.	

Les activitats periòdiques del programa són:

- Blog: gestionat per l'equip educatiu, la participació és oberta i anònima. Se solen fer consultes de forma individual tot i que la informació que hi ha es valora i es treballa en grup (articles, vídeos, còmic,...)
- Tallers i dinàmiques: quan les dinamitzar realitza l'equip educatiu busca informació a internet de diverses pàgines d'entitats, propis coneixements,... les que són dinamitzades per les professionals de salut, són les mateixes professionals que se les preparen.
- Atenció en grup: S'aborden temàtiques generals com prevenció, anticonceptius, violència de gènere,...
- Acompanyaments a visites/assessoraments externs: els i les adolescents decideixen si volen que els/les referents estiguin presents.
- Coordinació interna amb tutors/es: Es busca un moment per parlar del que sigui necessari. Si cal certa urgència es queda amb anterioritat

A part de les activitats programades de forma periòdica, en tot el programa es realitza atenció individualitzada que consta d'atendre als i les adolescents que mostren interès, i fan la demanda de manera verbal o no verbal de ser atesos/es personalment i amb intimitat. S'atén al moment, al cap d'una estona o el dia següent, segons la disponibilitat del/la referent.

Dificultats i oportunitats en el seu desenvolupament.

A l'inici es pot generar certa desconfiança per part dels i les adolescents que necessiten un temps per generar vincle. També hi ha el risc que no es generi el vincle amb la persona referent.

Valoració i seguiment

- Del centre: Mitjançant l'observació, avaluant la receptivitat dels i les adolescents, la participació i l'interès l'avaluació es realitzarà segons aquests indicadors que marca la necessitat de portar-ho a les reunions d'equip.
Els tallers que fan els i les professionals de la salut, passen una avaluació al final que conjuntament amb el/la referent es valora pels pròxims tallers. Les que fan els i les educadores, es valoren al finalitzar durant el propi taller i es comparteix amb el grup allà mateix. . Es recull si els ha agradat i si han après alguna cosa i es transmet a reunió d'equip.
De les persones destinatàries: S'observa una certa tranquil·litat amb els i les adolescents al saber que tenen una persona amb qui parlar d'aquesta temàtica sense sentir-se jutjats/des, També el fet de facilitar espais per tal de poder compartir algunes consultes amb la resta de companys/es crea cohesió de grup. La participació als tallers acostuma a ser exitosa.

Recomanacions per a la seva aplicació a d'altres centres

- Cada persona té un ritme vital, és important respectar el temps i el moment de cadascú/na.
- En les activitats grupals cal respectar totes les opinions i expressions. També cal recriminar conductes i comentaris que no siguin adequats i/o que o puguin fer sentir malament.
- Cal actualitzar la informació davant de temes d'actualitat.
- Tot l'equip educatiu i directiu ha d'estar involucrat i acompanyar la sexualitat.
- Consells per l'educador/a referent:
- Ser prudents i mantenir la confidencialitat sobre el que expliquen els i les adolescents amb la resta de l'equip educatiu
- Utilitzar llenguatge més adient, respectuós, no sexista,... tenir cura amb les paraules i no jutjar.
- Si algun/a adolescent expressa falta d'afinitat amb la persona referent, es donarà el missatge que parlin amb qui tingui afinitat.

Bones Pràctiques en Salut Sexual i Reproductiva per a centres residencials de la DGAIA

- I sobretot sinceritat, si no es coneix alguna cosa dir-ho. És a dir, que si l'educador/a té dubtes o desconeix alguna consulta, ... no ha de tenir cap inconvenient en dir que n'és desconegedor/a i que s'informarà abans de respondre.
- Proporcionar la informació i els recursos per tal que puguin gaudir d'una sexualitat sana.

BP La mirada feminista com eix clau de l'educació i el canvi.

Centre	CRAE Natzaret Infants i adolescents (noies) de 4 a 18 anys		
Punt de partida	Al centre es viuen situacions internes i externes on el rol de gènere està molt accentuat. S'observava carència per part de l'equip en aquesta mirada.		
Qui l'ha impulsat	Equip educatiu i directiu.	Qui l'ha impulsat	Equip educatiu i directiu.
Objectius	• Integrar la mirada feminista a l'educació. • Fomentar el respecte cap a qualsevol company/a amb la seva orientació sexual. • Contribuir a l'apoderament dels i les adolescents en les seves relacions socials. • Prendre consciència dels rols de gènere per tal de contrarestar-los • Donar informació per tal de tenir una sexualitat plena i lliure de violències vinculades a la construcció del gènere		
Quins DSiR garanteix :	Dret a la igualtat. Dret a la participació. Dret a la vida, a la llibertat, la seguretat i la integritat corporal. dret a la llibertat de pensament, opinió i expressió. Dret a la informació i educació Dret a la salut		

Persones destinatàries	
Descripció de la bona pràctica	
La intervenció educativa té la base d'una mirada feminista que això consta, d'integrar un llenguatge no sexista per part de l'equip educatiu i directiu, incorporar les diversitats sexuals en el lèxic i la mirada, per poder parlar de les identitats de gènere, l'expressió de gènere, l'orientació sexual i el sexe assignat quan neixes, i així trencar amb el binarisme de gènere. Un altre aspecte utilitzat per part de l'equip educatiu és proposar de penjar cartells conjuntament amb les adolescents, que siguin informatius per obrir debat i amb missatge amb perspectiva de gènere. Aquesta mirada, ha donat peu ha introduir tallers de salut sexual, sobre violència masclista i temes vitals relacionats amb el gènere, amb l'objectiu de prendre consciència i identificar els rols de gènere i com aquests afecten a les vides personals, emocionals, i així combatre els rols de gènere i comentaris sexistes. També s'ha observat que acompanyar i integrar el feminisme contribueix a l'apoderament de les adolescents, la llibertat d'expressió, orientació de gènere, el respecte i l'acceptació, beneficis a l'autocura i l'autoconeixement de les adolescents. Tanmateix, és important conscienciar als/les treballadors/es per tal de potenciar aquesta bona pràctica, perquè com és sabut l'educació rebuda parteix d'una mirada heteronormativa i patriarcal, que interpel·la a totes les persones que hi vivim i que per poder integrar una perspectiva feminista en un centre residencial, és important que l'equip educatiu identifiqui els missatges que elabora, els que expressa i utilitza en	

l'acompanyament educatiu, emocional,... cap els i les adolescents. També, un altre aspecte que destaca la bona pràctica és tenir un llistat de recursos on hi poden anar les adolescents i que se'ls hi ofereix quan s'observa la demanda. Es busquen aquells recursos, entitats que són afins a una perspectiva de gènere.
Dificultats i oportunitats en el seu desenvolupament.
La major resistència és la dificultat de l'equip educatiu en sortir del rol paternalista. S'ha rebut molt de suport per part de les diferents entitats i associacions esmentades pel que fa al tracte amb les noies com per l'assessorament i formació vers l'equip educatiu.
Valoració i seguiment
• <u>Del centre:</u> S'avalua en les reunions d'equip i es valora de manera conjunta si hi ha algun factor a integrar en les intervencions educatives que no estiguin emmarcades en la mirada feminista. • <u>De les persones destinatàries:</u> Les nenes i noies entenen i comparteixen aquesta mirada i és mostren molt receptives. Pel que fa als tallers els agrada, participen i transmeten la sensació que tenen ganes de fer més intervencions sobre la temàtica en qüestió. En general se les veu còmodes, però cal seguir el treball per combatre els tòpics i rols de gènere estipulats per l'heteropatriarcat .
Recomanacions per a la seva aplicació a d'altres centres
• S'hauria de protocol·litzar de cara a l'atenció educativa en el lèxic, els tallers, els comentaris que siguin no sexistes,.... • Tenir espais individuals/grupals per abordar aquests temes. • La intervenció i l'espai d'un centre és una oportunitat de canvi, de trencar amb els rols de gènere marcats com a norma i amb la mirada paternalista del patriarcal.

BP Una comissió de treball que aborda i integra la sexualitat al centre.

Centre	Pis Mistral Adolescents mixte de 16 a 18 anys		
Punt de partida	Aldeas Infantils des de l'inici de l'entitat va integrar aquest programa per acompanyar la sexo-afectivitat, considerant que hi ha una alta necessitat i que en un centre ha de partir dels Drets com a pilar fonamental i garantir la no vulneració d'aquests.		
Qui l'ha impulsat	Aldeas SOS España	Qui l'ha impulsat	Aldeas SOS España
Objectius	• Contemplar la sexualitat en el marc de l'afectivitat des d'una perspectiva integral, continua i transversal en totes les etapes vitals. • Fomentar la motivació dels infants i adolescents connectant-se amb els interessos i les necessitats en el procés evolutiu. • Integrar i atendre a la diversitat sexual treballant des de i per a la tolerància, la llibertat i el respecte. • Tenir en compte les peculiaritats i necessitats específiques amb discapacitat, diferències culturals i necessitats especial. • Desenvolupar l'afectivitat i la sexualitat integrant elements somàtics, emocionals i intel·lectuals. • Treballar des d'un espai comunitari i unificat amb altres centres.		
Quins DSiR garanteix :	Dret a la igualtat. Dret a la participació. Dret a la vida, la seguretat i la integritat corporal. Dret a la privacitat. Dret a la llibertat de pensament, opinió i expressió.		

Persones destinatàries	Adolescents de 16 a 18 anys
Descripció de la bona pràctica	
S'ha creat una comissió formada per una persona de l'equip educatiu de cada centre a nivell de l'entitat en cada territori. Aquesta rep formació a través de <i>la Academia de Formación de Aldeas Infantiles SOS</i> i elabora un programa per l'educació afectiva sexual transversal que contempla i vetlla pel desenvolupament d'aquest aspecte des d'una perspectiva integral. L'educador/a és l'encarregada del propi centre en aplicar el programa elaborat per la comissió i vetllar per a que es realitzin formacions i accions dins del centre. També de detectar les necessitats dels i les infants i adolescents, tenir present les característiques de cada dispositiu i donar una resposta educativa a aquestes necessitats. L'educador/a encarregada transmet la informació a la resta de l'equip en les reunions on facilita els principis teòrics bàsics del model en el que es treballa. L'objectiu és tenir uns conceptes bàsics i que les creences o prejudicis subjectius quedin apart. D'aquesta manera l'abordatge de la sexualitat està normalitzat als diferents centres de <i>Aldeas Infantiles</i>, fent un abordatge integral i no només limitant-se a formacions o moments concrets. Els objectius del programa són els següents:	

- Incorporar i integrar els documents de planificació i acció educativa.
- Emmarcar en el programa des del model de treball del fet sexual humà, on s'estableix el que es parla i aspectes a treballar a partir de les diferents dimensions que s'acorden amb els i les adolescents.
- Vetllar per tal que els i les professionals és formin en temes específics de l'educació afectiva sexual per sentir seguretat i competència a l'hora de tractar i acompanyar la sexualitat dels i les infants i adolescents.
- Realitzar intervenció a través dels educadors/es i figures de referència des d'una intervenció individualitzada o grupal en funció de les situacions i característiques personals, sent l'infant i l'adolescent part activa del procés. L'educador/a és un facilitador de recursos i en tots aquells aspectes que pot contribuir a l'educació sexoafectiva, té la responsabilitat de transmetre una sexualitat saludable que comenci amb l'acceptació de la percepció i vivències de l'infant i l'adolescent.
- Treballar des del dia a dia en l'espai de la quotidianitat és el context idoni per realitzar les intervencions, tenint en compte prèviament la necessitat d'unificar criteris dins de l'equip educatiu que permeti donar coherència a les intervencions.
- Coordinar amb els agents educatius i els recursos comunitaris com xarxa de recolzament al treball que es planteja amb cada infant/adolescent de cara a obtenir millors resultats.
- Implicar a les famílies, sempre que sigui possible, afavorint vies de comunicació i col·laboració amb el que respecta de l'educació afectivo-sexual dels seus fills i filles.
- Contemplar en la programació formacions o jornades per als i les adolescents, a petició o a través dels i les educadores, valorant que pot ser necessari en el moment per situacions viscudes o observades. Dins de la sexualitat es tracta diferents temes que tenen que veure amb l'autoestima i l'autocura, a vegades són temes concrets, en aquest cas és demana a experts/es o col·laboració amb entitats.

Dificultats i oportunitats en el seu desenvolupament.

La principal dificultat està en el ritme del dia a dia i en la dificultat d'aturar-se a reflexionar sobre una intervenció concreta, quan hi ha altres coses més urgents que resoldre - prioritzar l'urgent a allò important-. Una altra resistència és que quan es parla de sexualitat és connecta amb les vivències personals o amb l'educació rebuda de cada educador/a. *''És molt difícil treure'ns les nostres ulleres i posar-nos les de l'altre.*

La clau és entendre que l'educació afectivo-sexual és un procés continuat que porta dedicació, temps i maduració.

Valoració i seguiment

- Del centre: El programa està en formació i avaluació continua. L'avaluació de l'activitat es realitza a

través de fitxes d'avaluació adjuntes a la memòria anual del projecte. En aquestes es descriu els objectius, els aprenentatges, les dificultats que sorgeixen i els participants. S'avalua la satisfacció i la participació dels i les adolescents i si s'han aconseguit els objectius de forma conjunta per poder valorar les necessitats dels i les adolescents i així poder adaptar el programa a les seves demandes.

- De les persones destinatàries: En el disseny de la intervenció es té present les necessitats i preocupacions que tenen infants i adolescents i el procés maduratiu en el que es troben, però no participen de forma directa en l'elaboració de la bona pràctica.

Sempre hi ha una bona acollida per part dels i les adolescents perquè és un tema que els hi interessa i preocupa. Agraïen els espais on poden resoldre dubtes i pors, sense por a ser jutjats/des.

Recomanacions per a la seva aplicació a d'altres centres

- Una persona dins de l'equip que s'encarregui de que l'educació afectivo-sexual estigui present en el dia a dia, vetlli per a que l'equip es formi en aquesta àrea, facilitar la millor integració de l'educació sexual.
- Els espais de reflexió són necessaris dins de les reunions d'equip per poder abordar les intervencions educatives que es fan des d'una perspectiva ampla i sense etiquetes.
- Una xarxa de recursos tan externs com interns que ajudi a la tasca que és fa des dels equips educatius.
- Abordar l'educació afectivo-sexual des d'una perspectiva més ampla i integral i, no només centrada en objectius de prevenció, com es evitar embaràs o ITS. Per altre banda reflexionar si en les intervencions educatives que es realitzen som capaces de partir o tenir en compte la visió dels i les infants i adolescents (*"Mirar amb les seves ulleres de nen/a o adolescent i no, amb les nostres d'adults/es"*).